

MUTILACIJE U DUBROVAČKOM PRAVU

Ilija Mitić

U dubrovačkom Statutu od 1272. g. nalazimo kazne sakaćenja — mutilacije — koje su se primjenjivale za pojedina točno određena krivična djela. Budući da se ta vrsta kažnjavanja zadržala u Dubrovniku sve do ulaska Francuza (1806. g.), zainteresiralo me ne samo općenito porijeklo te kazne, nego i put kojim je ta vrsta kazne doprla u Dubrovnik.

O porijeklu mutilacije veoma se malo pisalo u novije doba, pa sam bio prisiljen poslužiti se starim monografijama, rječnicima i enciklopedijama, kao i zakonicima kako bih osvijetlio u najkraćim crtama porijeklo te vrste kažnjavanja. U prvom redu potrebno je istaknuti kako je u najstarije doba svaka protupravnost izazivala neograničenu privatnu osvetu povrijeđenog. Osvete bilo koje vrste bile su u to vrijeme nuždan regulator odnosa rodovsko-plemenskih zajednica koje nisu bile potčinjene većim političkim organizacijama dovoljno snažnima da bi bile u stanju zaštititi ličnost, čast i imovinu svojih članova. Iako je u biti osвета bila samovlašće ili samozadovoljenje, ona se u načelu vršila po nekim utvrđenim običajima. Tako su, na primjer, po krvnoj osveti, kao ustanovi običajnog prava, članovi jedne zajednice, obično bratstva, imali pravo i dužnost u slučaju nasilne smrti jednog svog člana ubiti ubojicu ili nekog drugog člana njegove zajednice.¹

U kasnijem društvenom razvitku, u robovlasničkom ili ranofeudalnom društvu, unosi se u prvobitnu neograničenu osvetu novo načelo po kojem je za počinjena krivična djela trebalo odgovoriti istom mjerom, pa je time zapravo određena neka vrsta ekvivalentnosti između štete počinjene krivičnim djelom i reakcije na to djelo. To je takozvano načelo taliona koje se obično izražavalo riječima »život za život, oko za oko, zub za zub«. ² To je načelo velik napredak u odnosu na prijašnje stanje jer ograničava kaznenu mjeru i stari oblik osvete izuzima od procjene stranaka, pojedinačnih strasti i samovolje. Iako je načelo taliona, gledajući sa sadašnjeg stanovišta, bilo okrutno i barbarsko, ono je za svoje doba značilo veoma značajan korak na putu općeg razvitka civilizacije jer je za sva vremena ograničilo samovolju pojedinaca i plemenskih zajednica.

U daljnjem razvoju društva država sama preuzima u svoje ruke progon i kažnjavanje privatnih krivičnih djela, slučajeva gdje je deliktom

povrijeđen samo interes pojedinaca, pa se time oni sve više pretvaraju u javne. Time su se iz kazne po načelu taliona razvile takozvane »odrazne« kazne, odnosno sakaćenja — mutilacije — u kojima se odražavalo zlo što ga je zločinac počinio. Za počinjeno određeno krivično djelo primjenjivala se kazna kidanja pojedinog organa (ruke, noge, nosa, jezika, uha, vadilo se oko i sl.) kojim je to protupravno djelo direktno ili indirektno počinjeno. Tako su se, na primjer, počele izricati kazne odsijecanja ruke kojom je položena kriva zakletva, rezanja jezika kod bogohuljenja, kastracije kod silovanja i tome slično. Mutilacija se nije jednako provodila u svim zemljama i državama. U raznim zemljama primjenjivale su se različite vrste kažnjavanja — sakaćenja za isto krivično djelo. Takav je slučaj i u Dubrovniku gdje je u Statutu 1272. g. bilo posebno navedeno za koja se krivična djela ima provoditi koja vrsta mutilacije, što nije bilo isto i u drugim zemljama.³

Kaznu sakaćenja, odnosno mutilacije, nalazimo već i u Hamurabijevu zakoniku (2000. g. prije naše ere), zatim u asirskom zakoniku, u Zakonu XII tablica (451. g. prije naše ere), u Bibliji — knjizi ponovljenog zakona, u grčkom, rimskom i bizantskom pravu, kao i u šerijatskom pravu (nastalom u VII—XII st.). Mutilaciju susrećemo u Dušanovu Zakoniku (1349. i 1354. g.), u Statutu Venecije iz (1213. i 1229. g., dopunjenom 1347. g.) i statutima dalmatinskih gradova. Ta se vrsta kažnjavanja zadržala još i do naših dana u nekim arapskim muslimanskim zemljama (u Saudijskoj Arabiji, Jemenu i drugima).⁴

Mutilaciju susrećemo u mnogim odredbama Hamurabijeva zakonika, gdje nalazimo kaznu odsijecanja jezika, ženskih grudi, ruke jedne ili obje, uha, zatim iskapanja jednog ili oba oka, izbijanja zubi, lomljenja udova, kao i žigosanja čela. U Zakoniku XII tablica, kojim je uglavnom bilo ozakonjeno dotadašnje običajno pravo, također susrećemo kaznu tjelesnog sakaćenja za neke teže delikte, dok je kod teških tjelesnih ozljeda bila isključena kazna mutilacije ako su se stranke prije nagodile ili pomirile. U Bibliji se često spominje načelo taliona, da bi bilo poslije zamijenjeno mutilacijom koja se primjenjivala kao kazna i među crkvenim redovima. Međutim, u daljnjem su razvoju crkvene vlasti prihvatile načelo kad netko od redovnika, odnosno svećenika počinji neki zločin, treba da bude isključen iz crkvenih redova i kažnjen po tadašnjem civilnom pravu smrću, mutilacijom ili izgonom.⁵ Šerijatsko pravo kao sistem feudalnog muslimanskog (islamskog) prava predviđalo je mutilacije za kradljivce. Kazna se sastojala u odsijecanju desne ruke ili noge, ili oboje zajedno. U oblasti krivičnog prava Dušanov je Zakonik potpuno poprimio surovi bizantski sistem tjelesnih kazni. Raznovrsne kazne mutilacije, odnosno sakaćenje, unesene su u taj Zakonik iz bizantskog prava kao što su odsijecanje nosa, ruku, ušiju, jezika i vađenje očiju, jer ojačana državna uprava traži da se što više krivaca iskorijeni ili zastraši, u interesu očuvanja postojeće vlasti. U Statutu Venecije predviđene su kazne sakaćenja za krađe, pa su se vadile oči, odsijecale ruke ili nos, usne i uši te utiskivao žig užarenim željezom na pojedine dijelove tijela, dok se zbog krivotvorenja novca krivac živ spaljivao. U Statutu Splita predviđeno je odsijecanje ruke ili noge za teže

krađe i razbojništva, dok je u hvarskom i korčulanskom Statutu predviđeno pečaćenje krivca užarenim pečatom, obično na čelo ili lice.⁶

U statute Venecije i Dubrovnika, kao i drugih dalmatinskih gradova, mutilacija je vjerojatno preuzeta iz bizantskog prava jer su se svi ti gradovi nalazili duže vrijeme pod upravom Bizanta koji se u svojoj pravnoj praksi uvelike koristio kaznom sakaćenja. Osim toga, bizantsko je pravo, kao i cjelokupna kultura Bizanta, imalo u srednjem vijeku velik utjecaj na balkanske Slavene. Bizant je imao bogatu pravnu književnost koju je obrađivao velik broj stručnih pravnika, pa je bizantsko pravo, čim su Slaveni prešli na kršćanstvo, počelo utjecati na njihov pravni život. U dubrovačkom Statutu nalazimo često riječ »običaj« ili izraz »prema starom običaju«, što znači da su se mnogi propisi temeljili na običajnom pravu koje su Dubrovčani poprimili ne samo od ostalih dalmatinskih gradova već i od ljudi iz zaleđa, s područja Balkana. Osim tih preuzetih običaja, ima i takvih koji su u Statutima dalmatinskih gradova, kao i u Dubrovniku, samonikli i u kojima se izražava pravna svijest domaćeg stanovništva. Iako možemo pretpostaviti da je mletački Statut kao stariji utjecao na izradu Statuta u Dubrovniku, to više jer se Dubrovnik sve do 1358. g. nalazio pod vlašću Venecije, te okolnosti su ipak utjecale da su statuti Dubrovnika i Venecije veoma različiti i to ne samo po svom sadržaju nego konkretno i u kazni, mutilaciji. U Dubrovniku se nije primjenjivala ista kazna mutilacije za iste zločine zato jer je Dubrovnik razvio specifično zakonodavstvo koje je odgovaralo njegovim potrebama i prilikama.⁷ Tako je, na primjer, u mletačkom Statutu određeno sakaćenje odsijecanjem usne za krađu, te kidanjem ruke za krivotvorenje novca, što ne nalazimo u dubrovačkom Statutu. Kao izvor Dušanov zakonika, koji je donesen oko 80 godina poslije Statuta u Dubrovniku, ubrajaju se osim bizantskih propisa, vladinih povelja i pravnih običaja još i sklopljeni ugovori s Dubrovnikom. U tom je zborniku predviđeno, na primjer, rezanje jezika za određena krivična djela, što nije bilo predviđeno u dubrovačkom Statutu, pa se u tome kao i u mnogim drugim odredbama razlikuje Dušanov zakonik od propisa koji se odnose na sakaćenje u Dubrovniku. Iako su kasnijim propisima dopunjeni statuti dalmatinskih gradova, Venecije i Dubrovnika, kao i spomenuti Dušanov zakonik, uvijek je postojala razlika u vrstama kazne mutilacije i u uvjetima u kojima su se određene kazne izricale. Oslobodivši se mletačke vlasti, Dubrovnik kao nezavisna država (Republika) nastavlja zakonodavni rad uvrštavajući dio Reformacija i nove propise među njima i odredbe o mutilaciji u posebne zbirke, u takozvanu Zelenu knjigu (*Liber viridis*) do 1460. g. i Žutu knjigu (*Liber croceus*) do ukidanja Republike, koje su nazvane tako po koricama u koje su ti zakonski zbornici bili uvezani.⁸

U šestoj knjizi dubrovačkog Statuta, koja sadrži materiju krivičnog prava, predviđena je smrtna kazna odsijecanjem glave, vješanjem i spaljivanjem, zatim mutilacija, te tjelesne kazne šibanjem, žigosanjem užarenim željezom i privezivanjem na stup sramote. Dubrovački Statut sadrži još i novčane kazne, kao i novčane kazne sa zapljenom ili uništenjem robe, zatim kazne zatvaranja u tamnicu, kazne izгона iz Dubrovnika i njegova teritorija, te kazne gubitka dubrovačkog državljanstva. Bile su predviđene

i razne kazne prema nahođenju kneza koje su se odnosile na prijestupe maloljetnika i na međusobne uvrede ljudi i žena riječju ili djelom. Treba naglasiti da se dubrovačka pravda u uklanjanju zločina ili prijestupa koristila uslugama doušnika kojima je, ako je njihova prijava odgovarala istini, bila zagarantirana polovina predviđene novčane globe i anonimnost.⁹

Zanimljivo je utvrditi da se u dubrovačkom Statutu šibanje, žigosanje i mutilacija često pojavljuju kao alternativna za novčanu kaznu. Ako prekršitelj ne bi mogao platiti kaznu, imao se išibati, žigosati ili mu se imao odsjeći određeni ud. Samo je u nekim slučajevima bila taksativno propisana kazna mutilacije. U dubrovačkom je Statutu kod mutilacije dolazilo u obzir sječenje desne ruke, nosa i vađenje jednog ili oba oka. Desna se ruka gubila za udarac hladnim oružjem po licu ili za odsijecanje nekog uda, ako počinitelj ne bi mogao platiti 50 perpera, zatim za krađu od 10 do 20 perpera, za drumsku pljačku od 3 do 6 perpera, za krivotvorenje isprava, za podnošenje sudu lažnog dokumenta ako podnositelj nije mogao platiti 50 perpera, te za unošenje u Dubrovnik lažnog novca ako krivac nije mogao platiti 100 perpera. Odsijecanje nosa bilo je rezervirano za žene. Ženi koja je ukrala više od 20 perpera odsjekao bi se nos i bila bi prognana iz Dubrovnika i s njegova teritorija. Sluškinja koja je uvela u kuću bez dozvole gospodara ili gospodarice nekog čovjeka, bila je kažnjena također odsijecanjem nosa. I to su jedina dva prekršaja za koje je u Statutu predviđena ta kazna. Vađenje očiju, jednog ili oba oka, predviđeno je za krađe, pljačke i silovanje. Tko je opljačkao na drumu od jednog do tri perpera ili ukrao od 5 do 10 perpera, gubio je jedno oko, a tko je ukrao iznad 20 perpera, gubio je oba. Isto je tako gubio oba oka tko je silovao ženu ako nije mogao platiti 50 perpera, a jedno oko samo ako je bez dozvole kneza Dubrovčanin otišao u Omiš (Dubrovnik je u to vrijeme bio u velikom neprijateljstvu s Omišanima zbog gusarstva), ako nije mogao platiti novčanu kaznu od 25 perpera.¹⁰

Među arhivskim dokumentima Historijskog arhiva u Dubrovniku nalazimo brojne zaključke Senata na osnovi kojih možemo utvrditi da se mutilacija zadržala u Dubrovniku sve do početka XIX stoljeća, do ulaska Francuza. Ta se kazna izvršavala obično na javnom mjestu ili u predvorju dubrovačke stražarnice (»nell'Atrio del Corpo di Guardia«), u prisutnosti određenog liječnika koji je trebao spriječiti krvarenje osuđenika i eventualnu smrt zbog sakaćenja. Mutilacija se u Dubrovniku obavljala javno pred pukom da bi djelovala zastrašujuće i tako odvratila eventualne buduće počinitelje od istog ili sličnog krivičnog djela.¹¹

Na kraju je potrebno naglasiti da je u Dubrovniku, kao i poslije u Dubrovačkoj Republici, sva vlast bila u rukama vlastele koja je na sve moguće načine nastojala zadržati i zaštititi svoje interese. Vlastelini su krojili pravdu kako bi što bolje i uspješnije osigurali svoj klasni položaj. Međutim, veoma rijetko i uvijek u blažoj formi mutilacija se primjenjivala na članove vlastelinskih porodica, a mnogo češće i strože na pučane i ostale dubrovačke podanike. Nema sumnje da su ostale stroge kazne, osim kazne mutilacije, kroz dugi niz stoljeća odigrale značajnu ulogu u očuvanju unutrašnjeg uređenja, a time i teritorijalnog integriteta starog Dubrovnika i njegove Republike.

¹ J. Jelić, Krvna osveta i umir u Crnoj Gori i Sjevernoj Albaniji, Beograd 1926. — U Crnoj Gori, kao i kod sjevernih Albanaca održala se krvna osveta još u prvoj polovini XX stoljeća. Prije je bilo osvete i u Dalmaciji (XVIII st.), u Bosni i Srbiji (još u XIX st.). Krvne osvete bilo je u nas u srednjem vijeku, ali su je državna vlast i crkva nastojale ograničiti, ublažiti i iskorijeniti; *Enciklopedija Jugoslavije*, tom. V, Zagreb 1926 (Krvna osveta).

² A. Scoti, *Vocabularium iuris utriusque, Venetiis 1805*, str. 495 (»Talis est similitudo vindicae ut taliter patiatur quis fecit«); D. du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*. Paris 1933, Tom. VIII (»Talis... inde et illud Legis: Oculum pro oculo et dentem pro dente...«); P. Fanfani, *Novissimo vocabolario della lingua italiana*, New-York 1912. (»Taglione, — pena per la quale il reo è condannato a soffrire quel medesimo in che ha offeso altrui«.) N. Tommaseo, *Dizionario della lingua italiana*, Roma 1879, vol. IV (»Taglione è similitudine de vendetta, e colui così sia punito com'egli peccòe, occhio per occhio, mano per mano...«); P. G. Stulli, *Raguseo*, *Vocabolario italiano — illirico — latino*, Tom. II, Ragusa 1810 (pod »taglione«); V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, JAZU, Zagreb 1908—1922, str. 1439 (pod »talio«).

³ N. Tommaseo, *Dizionario...* (»Mutilazione. — Il mutilare, e dicesi propriamente della privazione di un membro o di qualche altra notevole parte dell'esterno del corpo.«); P. Fanfani, *Novissimo vocabolario...* (vidi pod »mutilazione«); Forcellini, *Totius Latinitatis Lexicon*, Padova 1771, Tom. III (Mutilatio, troncamento, actus mutilandi); *Vocabularius iuris utriusque*, Strassburg G. Husner), 27. V 1500. g. (C — 6373, incunabula, u Naučnoj biblioteci, Dubrovnik), str. 165 (»Mutilare, est aliquod membrum amputare vel aliquod integrum de truncare ut homini manum vel pedem vel aliquod membrum auferre«); *Dictionarium seu latinae linguae thesaurus — Editio secunda*, Paris, R. Stephanus, 1543. g., vol. 2 (»aures mutilare«); *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Tom. VII, Zagreb 1964, str. 357; B. Eisner, M. Horvat, *Rimsko pravo*, Zagreb 1948, str. 449—450.

⁴ *Codex Hammurabi*, III izdanje, Romae 1950 (Transcriptio et versio latinae — A. Deimel); *Les lois assyriennes* (prijevod i komentar G. Cardascia), Paris 1969. — Načelo taliona se spominje pod toč. 57—58, 83, 111, 113—114, 235, 242, a mutilacija — sakaćenje u čl. 82, 84, 99—102, 108—110, 145—147, 256—257 itd.; F. Goodwin, *Le XII Tavole dell'antica Roma*, Città di castello 1887, T. VIII, str. 15 (»Se alcuno rompe altrui un membro e non viene a compromesso con lui gli sarà resa la pariglia.«); *Corpus iuris civilis*, vol. I, Institutiones, Berlin 1954, str. 46 (IV — De iniuriis); *Biblia sacra juxta vulgatae exemplaria et correctoria romana*, ornavit A. C. Fillon, Paris 1887, str. 184 (»abcedis manus«).

A. Solovjev, *Dušanov zakonik* g. 1349—1354, Beograd 1929; G. Cappelletti, *Storia della Repubblica di Venezia*, Venezia 1850, Tom. II, str. 256 i Tom. IV, str. 163; I. Strohal, *Pravna povijest dalmatinskih gradova*, dio I, JAZU, Zagreb 1913, str. 369.

⁵ R. de Vaux, *Le istituzioni dell'antico testamento*, Paris 1972, str. 166 (... »La mutilazione corporale, conseguenza della legge del taglione e abbastanza frequente nel Codice di Hammurabi e nelle leggi assire...«); S. Jasić, *Zakoni stroag i srednjeg vijeka*, Beograd 1968 (Mutilacija se u Hamurabijevu zakoniku spominje u čl. 127, 192, 193—197, 200, 202, 205, 218, 282); B. Eisner, M. Horvat, sp. dj., str., 45, 47, 437, 459—460; N. Jaeger, *Il diritto nella bibbia*, Assisi 1960, str. 151, 158; W. Plöchl, *Geschichte des Kirchenrecht*, Band II, München 1954, str. 258 i 353; P. B. Kurtscheid, *Historia iuris canonici*, Tom. II (De foro clericorum), Romae 1951, str. 350.

⁶ B. Biondo, *Il diritto romano cristiano*, Milano 1954, Tom. III, str. 453 (»L' amputazione di un arto largamente applicata nel diritto barbarico e orientale, in una legge di Costantino, accolta nel Codicegiustiniano... «); S. Jasić,

sp. dj., pod 3 (Koran, glava V, toč. 42); *Enciclopedia italiana* (G. Treccani), Tom. XIX, str. 615 (Diritto penale, pene definite Furto: taglio della mano destra e ai recidivi successivamente piede e mano.), Tom. XXXIII, str. 184; A. Solovjev, Postanak i značaj Dušanova zakonika, Beograd 1931, str. 21 (U Dušanovu zakonu odsijecanje nosa je određeno u čl. 53 i 54, ruku u čl. 21, 53, 54, 87, 94, 97, 131, ušiju u čl. 69, jezika u čl. 21 i vadenja očiju u čl. 145, 149 i 166); G. Cappelletti, Storia..., Tom. II, str. 256, Tom. IV, str. 186—194, Tom. V, str. 232—242; V. Mažuranić, sp. dj., str. 106—108.

⁷ St. Stanojević, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, knj. I, str. 222—224 (pod Bizantinsko pravo, grčko rimsko pravo) i knj. III, str. 942—946 (pod Rimsko i bizantsko pravo kod SHS.); *Enciklopedija* Leksikografskog zavoda, Zagreb 1955, Tom. I, str. 507 (Bizant); A. Solovjev, Značaj vizantijskog prava na Balkanu, Godišnjica N. Cupića, knj. 37, Beograd 1928, str. 95, 97, 109, 113, 125; N. Jorga, Formes byzantines et réalités balcaniques, Paris 1922; J. Strohal, Pravna povijest dalmatinskih gradova, Tom. I, JAZU, Zagreb 1913, str. 343; V. Bogišić, Le Statut de Raguse, Paris 1894, str. 8—16.

⁸ G. Cappelletti, sp. dj., Tom. V, str. 242 (Dopuna mletačkog Statuta 1389. g.); S. Jasić, Zakoni starog i srednjeg vijeka, Beograd 1963 (pod toč. 4 — Dušanov zakonik); K. Vojnović, O državnom ustrojstvu Republike dubrovačke, Zagreb 1891, str. 10—12; Isti, Sudbeno ustrojstvo Republike dubrovačke, Zagreb 1891, str. 1—5; I. Mitić, Jadranske republike Dubrovnik i Venecija, čas. »Dubrovnik«, br. 4, Dubrovnik 1964.

⁹ V. Mažuranić, sp. dj., str. 106—108 (Autor spominje 8 vrsti kazni koje su se primjenjivale u našim krajevima, i to: smrtna kazna, zatim gubitak kojeg uda, tzv. klaštenje, što znači odrezati jedno ili oba uha, nos, ruku ili nogu, izvaditi jedno ili oba oka, izrezati jezik i isjeći tri rebra. Među tjelesne kazne navodi šibanje, žigosanje i trzanje konopom, zatim spominje kaznu zatvora i kazne sramote: privezivanje uz berlinu, stup sramote, nositi kamen o vratu i sl., te novčane kazne, izgon iz zemlje kao i gubitak imovine. Mnoge od tih kazni primjenjivale su se i u dubrovačkom pravu.)

¹⁰ *Monumenta historico — juridica slavorum meridionalium, Liber Statutorum civitatis Ragusii* (1272. g.), JAZU, Zagreb 1904, str. 124—150 (Liber VI); I. Strohal, sp. dj., str. 369 (U Dubrovniku se umorstvo nije ni po najstarijoj redakciji Statuta iz 1272. g. kažnjavalo novčanom kaznom. tzv. globama, nego samo smrću. Drugi su se zločini, osim rijetkih izuzetaka, pa i razne tjelesne ozljede, kažnjavale i u Dubrovniku novčanim globama koje su se za slučaj neutjerivosti pretvarale u tjelesne kazne. Novčane globe isplaćivale su se za većinu zločina samom oštećeniku. Slično je bilo i u drugim Statutima dalmatinskih gradova.)

¹¹ *Cons. rog.*, sv. 182, str. 133. Zaključkom Senata od 28. IV 1773. g. bilo je određeno da se zbog krađe jedne zlatarske radnje u Dubrovniku kazne tri počinitelja sječanjem lijeve ruke i zatvorom od 1 do 3 godine, kao i žigosanjem čela pred sramotnim stupom (Historijski arhiv u Dubrovniku). To je samo jedan od mnogih primjera mutilacije u Dubrovniku, dok se mnogi drugi slučajevi ovdje ne mogu spomenuti zbog ograničenosti prostora.

V. Vinaver, Dubrovnik i Turska u XVIII veku, Beograd 1960, str. 142—143; Z. Šundrica, Kiseli četruni, čas. »Dubrovnik«, Dubrovnik, br. 1/1973, str. 82—83; V. Bazala, Pregled povijesti zdravstvene kulture Dubrovačke republike, Zagreb 1972, str. 46—47; I. Mitić, Orlandov stup u Dubrovniku, »Anali« Hist. Instituta JAZU, br. 10/11, Dubrovnik 1962/63.

Dans le statut de Dubrovnik de 1272 nous trouvons des punitions par mutilations — mutilations qui étaient appliquées pour chaque sorte d'acte criminel — jusqu'à l'arrivée des Français à Dubrovnik (en 1806).

On a peu écrit sur l'origine de la mutilation. Aux époques les plus anciennes, tout acte illégal occasionnait une vengeance privée illimitée de la part de l'offensé. Les vengeances, de quelque sorte qu'elles fussent, étaient, à l'époque, le régulateur indispensable des rapports des communautés familiales et tribales. Dans le développement social ultérieur s'introduit dans la vengeance illimitée originelle un nouveau principe d'après lequel, à chaque acte criminel accompli, devait être répondu dans la même mesure. C'est ce qu'on appelle la »loi du talion« qui s'exprimait habituellement par l'expression: »œil pour œil, dent pour dent«. Dans le développement ultérieur de la société, l'Etat lui-même prend en mains la poursuite et condamnation des actes criminels privés. C'est ainsi que, résultant des condamnations d'après la loi du talion, se sont développées ce qu'on a appelé les punitions »réflexibles« par mutilation dans laquelle se reflétait le mal que le criminel avait commis. Pour un acte criminel déterminé on appliquait la peine de suppression de l'organe correspondant (main, pied, nez, langue, oreille, œil, etc...), avec lequel l'acte illégal avait été directement ou indirectement accompli. La peine de mutilation, nous la trouvons déjà dans le code d'Hamourabi et dans le code assyrien, dans la Loi des XII Tables, dans la Bible, dans le droit gréco-romain et byzantin, de même que dans le droit de Seriat (coranique), puis dans le code de Dušan (Duchan), dans le Statut de Venise et des villes dalmates.

Dans les statuts de Venise et de Dubrovnik, comme dans celui des autres villes dalmates, la mutilation a vraisemblablement été prise au droit byzantin car ces villes se trouvèrent assez longtemps sous l'administration byzantine qui, dans sa pratique juridique, a beaucoup utilisé la condamnation par mutilation. Bien que nous puissions supposer que le Statut de Venise, étant plus ancien, a influé sur l'élaboration de celui de Dubrovnik, nous pouvons cependant constater que ces deux Statuts sont très différents non seulement en ce qui concerne leur contenu mais aussi quant à la punition par mutilation.

Dans le sixième livre du Statut de Dubrovnik, sous la rubrique »mutilation« on indiquait que l'on coupait la main droite ou le nez ou qu'on enlevait un œil ou les deux yeux.

La mutilation apparaît souvent en tant qu'élément d'alternative pour une condamnation pécuniaire, mais seulement dans certains cas est prescrite une punition »taxative« de mutilation. On perdait la main droite pour un coup donné avec une arme blanche sur le visage ou pour un membre coupé, pour pillage sur les routes, pour falsification de documents, pour soumission au tribunal de faux documents ou pour introduction de fausse monnaie, si l'auteur ne pouvait payer l'amende pécuniaire fixée. On coupait le nez aux femmes en cas de vol ou quand une domestique, sans autorisation du maître, avait introduit un homme quelconque dans la maison. Ce sont les deux seuls délits pour lesquels, dans le Statut de Dubrovnik, cette peine est prévue. L'extraction d'un œil ou des deux yeux est prévue pour le vol, le cambriolage et le viol.

Parmi les documents d'archives du Département des Archives historiques de Dubrovnik nous trouvons de nombreuses décisions du Sénat d'après lesquelles nous pouvons soutenir que la mutilation a persisté à Dubrovnik jusqu'au début du XIXe s. Cette condamnation s'exécutait habituellement sur une place publique ou dans le vestibule du pavillon de la Garde de Dubrovnik, devant la population, pour l'apeurer et ainsi détourner les éventuels auteurs du même acte criminel ou d'un acte semblable.

Il ne fait pas de doute que, pendant de longs siècles, les autres punitions sévères, outre la mutilation par condamnation, ont joué un rôle important dans la conservation de l'organisation intérieure et, par là, de l'intégrité territoriale de l'ancien Dubrovnik et de sa République.